

WIND, STOOM EN ANDERE NIEUWIGHEDEN

IN KLEINEMEER

door H.A. Hachmer

Tijdens één van mijn speurtochten naar oude molenfoto's viel mijn oog op enkele merkwaardige kiekjes. Naast een romp stond een gebouw met daarop een groot wit bord. Het gaf trots de geschiedenis van een gemaal weer. Stoom verdreef wind, gas verdreef stoom en elektriciteit gas. Achterop de foto's stond ; "Kleinemeer 1940". Kleinemeer was een buurtschap bij Sappemeer, maar is nu geheel opgegaan in Sappemeer. De Kleinemeersterstraat en wat oude huisjes herinneren ons aan het buurtschap.

Op zoek naar meer gegevens kwam ik al gauw bij Michiel Slag terecht. Zijn grootvader was mulder op dit gemaal. De molen te Kleinemeer werd in 1776 gebouwd. Het was een achtkante

stellingmolen en eigendom van het waterschap Kleinemeer en Borgercompagnie-westzijde. De molen stond recht boven het Kleinemeersterdiep en bezat één schroef.

Het gemaal in de molenromp te Kleinemeer met smederij. Op de voorgrond v.l.n.r. de heren: Watermulder, Sikkerman, Geert Niemeijer (molenaar/smid) en Hiemstra (smids-knecht).

Foto ongedateerd; eigendom van de heer Michiel Slag.

Er bestaat zelfs een foto van deze in 1875 gedeeltelijk gesloopte molen. De foto is vanaf het Oude Wincoterdiep genomen. Op de achtergrond kan men vaag de contouren van de molen onderscheiden. Helaas was de kwaliteit van de foto niet zo goed anders hadden we hem zeker in 'De Zelfzwichter' opgenomen.

In 1875 besloot het waterschap over te schakelen op stoom. De molen werd gedeeltelijk gesloopt en het bovenstuk verhuisde volgens de overlevering naar Drente. Naast de romp verrees een gebouw voor de stoommachine. De schoorsteen naast dit gebouw bepaalde nu het beeld. In 1903 werd Geert Niemeijer mulder/machinist. Tot 1906 draaide hij nog met de stoommachine, daarna nam een bij de firma E.J. Smit uit Hoogezand gebouwde gasmotor het werk over. De schoorsteen werd gesloopt maar het bijgebouw bleef in iets gewijzigde vorm bestaan.

Geert Niemeijer begon in deze ruimte een smederij. Op deze manier sneed het mes aan twee kanten. Geert kon toezicht houden op het gemaal en indien nodig smeedwerk leveren aan het waterschap. Zo leverde hij verschillende roosters aan het waterschap Kleinemeer en Borgercompagnie-westzijde.

De oprichting van het Provinciale Electriciteitsbedrijf in 1916 ging niet ongemerkt aan Kleinemeer voorbij. In 1919 was het zover, het waterschap kon overschakelen op electriciteit. Maar Kleinemeer was na al deze veranderingen het verleden niet vergeten. In de twintiger jaren werd het 300-jarig bestaan van Sappemeer gevierd. Kleinemeer bleef niet achter en liet het licht letterlijk op de molen schijnen. Technisch Bureau Eekels uit Hoogezand bouwde een indrukwekkende stellage. s'Avonds kon men deze verlichten. Tientallen lampjes vormden het silhouet van de

Het gemaal vanuit het zuiden gezien in 1940. Rechts is het in 1775 (!) gebouwde molenaarshuis met puntdak en schoorsteen te zien.

Foto: collectie Veenkoloniaal Museum te Veendam.

voormalige stellingmolen. Van heinde en verre kwam men om dit te aanschouwen.

Toch zou het niet lang meer duren tot dat er niets meer aan de molen zou herinneren. Eind dertiger jaren verloor het gemaal door veranderingen in de afwatering zijn functie. De laatste jaren had het nog gedraaid met een ijzeren schroef van de firma Landweer uit Hoogezand. In 1940 viel definitief het doek. Het Kleinemeersterdiep werd gedempt

en de gebouwen gesloopt. Geert Niemeijer bouwde achter het in 1775 (!) opgerichte molenaarshuisje een nieuwe smederij. Wie nu over de Kleinemeersterstraat rijdt zal de plaats waar het gemaal stond moeilijk terug kunnen vinden. Het stond ter hoogte van nummer 55. Het oude molenaarshuisje werd na meer dan 200 jaar trouwe dienst in 1979 gesloopt. Het gemaal van Kleinemeer werd daarmee voorgoed geschiedenis.

AANVULLING OP ARTIKEL KLEINEMEER

door Piet van Dijken, Uithuisen.

Graag wil ik op het artikel in de vorige 'Zelfzwichter' van de heer Hachmer over de molen en het gemaal van Kleinemeer nog een aanvulling geven.

Volgens mijn gegevens is de stellingmolen van het Waterschap Kleinemeer en Borgercompagnie-westzijde in 1875 ontdaan van kap en roeden.

Het achtkant werd eerst 20 jaar later, dus in 1895 afgebroken en gebruikt voor de herbouw van de stellingkorenmolen van Steenebrink aan het Zuideinde te Eelde (Dr.), 1,1 km. ten z.o. van de Eelder kerk.

Deze, dus in 1895 gebouwde korenmolen werd in 1917 gesloopt.

Wij danken de heer Van Dijken voor deze interessante aanvulling. Het is ons helaas niet gelukt om van deze Eelder korenmolen een afbeelding te bemachtigen - red.